

OM FÖRFATTAREN STANNAT EN STUND

Om man vill vara elak kan man säga att journalisten Lars Åberg i tre böcker far runt och ställer frågor han redan vet svaret på. Å andra sidan har han i tre decennier tjatat om det som numera alla tjarar om. Han är utrustad med det mod som skiljer intressanta skribenter från mindre intressanta. Han skriver med den auktoritet som erfarenheten ger. Han skriver för läsaren, inte för kritiken. Följaktligen har han på kultursidor kritiserats för att inte ha gått djupt nog, ha varit famlande och grovhuggen och inte skicklig nog – när han inte smetats ner med fascistattributet. Något journalistpris har han mig veterligen inte fått. Han är och förblir en outsider, en murvel, den lonely rider som inte får plats på litteraturbåten: han skulle ju kunna förstöra stämningen.

De tre böcker Lars Åberg skrivit på lika många år heter *Framtidsstaden*, *Landet där vad som helst kan hända* och *All Inclusive*. Egentligen är det tre delar av samma bok.

Författaren driver runt i sitt Malmö, sneddar över Sergels Torg i Stockholm, tar tåget till Borlänge, tunnelbanan till Tensta och Rinkeby och överallt möter honom knarkhandel och skottlossning och övergrepp och otrivsel, tåg som står stilla, post som inte kommer fram och gangsters som tränger sig före i vårdkön. Vi har närmat oss vägs ände. Allt kan ta slut. Det finns inte längre någon plan.

Intressantare än denna helvetesvandring – teserna tenderar att ta ut varandra; bygga en plattform för de tröstlösa – är författarens faktiska iakttagelser. Det kan handla om slöjorna som blir fler i Malmös Herrgården eller den rådande patriarkala världsuppfattningen i samma kvarter och utmynnar i den fullt befogade slutsatsen att detta är en plats där Lars Åberg är en främling, trots att han växt upp och lever i samma stad, en plats där Sverige är socialsekreteraren, läraren, polisen. Två parallella världar har uppstått i ett land ”som gör så mycket för att det inte ska bli på det viset”, för att citera Åberg. ”När jag kom hit för tjugofem år sedan kändes Tensta som en del av Sverige. Det gör det inte längre”, sa Hossein Alfak, ordförande Tensta företagarförening, när jag intervjuade honom i förfjol. Han sa att de som skjuter och dödar i hans kvarter inte är de som kom nyss; de är andra, tredje, fjärde

generationens invandrare. Det problemet löser varken klotterplank eller ett nytt polishus. Det sa han också.

Lars Åberg är inget högerspöke. Däremot försöker han förstå landet som genomgått en så radikal förändring att ett parti med rötterna i fascismen för första gången inte bara tagit plats i riksdagen utan kan göra anspråk på makten. Han är klok nog att inte betrakta partiet som problemet. Han har definitivt en poäng i att det inte är det okända som skrämmer, utan "det välbekantas sammanbrott". Invandrarna är inte måltavlan, utan politiken. Omhändertagartanken ringas in; invandraren som offer och mottagare; ett "de" och ett "vi" där "vi" ger "dem" arbete, bostad, utbildning och socialbidrag. Detta, som Åberg skriver, "något tämligen nedlåtande i synen på de nytillkomna som mindre förmögna att ta hand om sig själva". I spåren av en politik som spikades för fyrtio år sedan uppkom ett helt näringsfång av tolkar, hemspråkslärare, brobyggare, integrationskonsulter alltmedan klyftan mellan "vi" och "dem" växte. En kvinna jag träffade i Tensta och som kommit som flicka från Grekland i mitten av sjuttioalet berättade om de svenska kompisar hon fick och om sonen som trettio år senare aldrig varit innanför dörren till ett svenskt hem.

Lars Åberg låter folk komma till tals och tala till punkt, även Carina Wutzler, kommunalråd i Vellinge, och vad hon säger om integration och nyanlända är beskedligare än vad min kurdiske vän som arbetar mot gängkriminaliteten brukar anföra. Däremot känner jag en sådan stigande irritation över urvalet intervjuer att jag börjar räkna: över hälften är chefer i kommun och näringsliv samt politiker, resten lärare, forskare, föreningsfolk, poliser och några till, det vill säga det offentliga Sverige. Saknas gör den andra sidan.

Författaren dricker bryggkaffe i Rinkeby, strövar genom Tensta Centrum och drar på mun åt konsthallen där, ironiserar över "den strukturella välviljan ... hopvispad i en inhyrd värld av curatorer och intersektionell normkritik". Det skulle han inte ha gjort om han stannat en stund. Tensta Konsthall var ett djärvt projekt, skapad inifrån, inte uppifrån, en konsthall som på icke-konstgjord väg förde Sverige och Tensta närmare varandra – ända tills politiker och byråkrater i förening ströp verksamheten och Kulturhusets dåvarande chef till sist kunde ställa frågan: "Vad behöver de i Tensta?"

Om författaren stannat en stund, i Tensta eller Herrgården, hade han inte kunnat skriva: "Här syns numera ingen rörelse alls, bara stillastående." För några år sedan följde jag en högstadielklass i Tensta, en klass där det från och med åttan inte fanns någon född i Sverige, många från krigshärdar, och när jag i dag stöter på de unga kvinnor som gick där visar de sig vara socialsekreterare på Kungsholmen, operationssköterskor i Huddinge, handläggare i Kista: de fick chansen och de tog den. Och killarna? Äh, killarna! Prata inte om dem. Det finns en rörelse i motsatt riktning; den är bara svårare att få syn på, kräver gestaltning, komplicerar bilden av landet där allt kan ta slut.

Trots att jag tycker att ärendet är viktigt, iakttagelserna relevanta, problemformuleringen sann träkar Lars Åbergs böcker ut mig. Han tjarar. Han orerar. Objekten för hans intervjuer blir namn men inga ansikten, inga röster som skiljer den ene från den andre, inga levda liv. I tre böcker fyllda av spännande reportageuppslag – parallella rättssystem, tystnadskultur i kommunala förvaltningar, bidragsfusk på längden och tvären, islamistiska inbrytningar i skolvärlden och så vidare – saknas människor och handling, kött och blod. Bara en titt ner i de förundersökningar som omgärdar flera av dödsskjutningarna skulle ha gett läsaren en levande bild av den parallellvärld böckerna vill frammana. Där finns de unga männen, klädda i Canada Goose-jackor och Ganttröjor och Armanijeans, med oavslutad skolgång och obefintligt arbetsliv, som sover bort dagarna och verkar på nätterna, får småglin att springa deras ärenden och andra att hyra deras bilar, eftersom de saknar körkort, och utan att tveka röjer undan en marknadskonkurrent: "Det hade inte räckt med att skjuta honom i knät. Då hade han bara stått på kryckor dagen efter och haft samma attityd. Han måste dö." (Ur ett förhör.)

Tyvärr skarvar Lars Åberg också. Förrre kommunalrådet Ilmar Reepalu uttryckte sig idiotiskt om antisemitismen i Malmö men slutsatsen att han skulle ha ansett att judarna har sig själva att skylla är omöjlig att dra för den som läser intervjun. Att hans efterträdare Katrin Stjernfeldt Jammeh med regeringen talar om Malmö som en problemfylld stad och i en intervju talar om den som en spännande stad är väl knappast ett dubbelspel som Åberg hävdar – staden är bådadera – och för det andra inte sant (om man läser mer än det han citerar). Han påstår att man på SvT uppmanat medarbetare att inte använda orden "invandrare" och "förort"; den som

tittar närmare efter upptäcker att medarbetarna uppmanas att inte använda dem slentrianmässigt – vilket är ett utmärkt råd.

Samtidigt med Lars Åbergs böcker har jag läst *The unwinding* av George Packer. Den kom 2013 men ger läsaren en bakgrund till Donald Trumps triumf: en skildring av ett land i upplösning genom några av dem som förlorade och vann; byggd som en roman, förankrad i reportaget. Dean Price heter en av dem, en småföretagare som upptäcker att hur han än gör sjunker han och allt omkring honom ner i depression och han tänker på hur det var förr, då samhället utgjordes av ledare på plats och pengarna stannade i samfälligheten, då det fanns ett samspel mellan här och där, då jättarna ännu inte hade glufsats i sig hela kakan. Den skildringen är giltig även hos oss, kan utsträckas till att gälla vår krackelerande infrastruktur, det vill säga ett vidare fält än invandringen som plötsligt alla tjar om.

Anders Sundelin

Dagens Nyheter 27/1 2020

Lars Åberg: *Framtidsstaden* (2017); *Landet där vad som helst kan hända* (2018); *All Inclusive* (2019)
Karneval Förlag